

УДК 37.091.12:36-051(305)

Ю. Стребкова, канд. філос. наук, доц.
НТУ України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"
(Київ, Україна)

ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У КОНТЕКСТІ ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВОЇ СПІВПРАЦІ (ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ)

На основі аналізу Резолюції Ради безпеки ООН 1325 "Жінки, мир, безпека" та ряду суміжних резолюцій, що торкаються теми гендерної взаємодії у сфері безпеки, обґрунтовано необхідність підготовки цивільних фахівців, які здатні вирішувати завдання і реалізувати функції цивільно-військового співробітництва. Досліджено гендерну складову створення умов взаємодії місцевого населення і сил оборони під час національних, багатонаціональних та інших операцій, у тому числі на чолі з НАТО. Проаналізовано сучасні українські освітньо-професійні програми підготовки соціальних працівників різних рівнів підготовки. Встановлено, що фахівці за напрямом "Соціальна робота" повинні мати загальні та фахові компетентності, що дозволять надавати соціальні послуги в умовах різного роду конфліктів.

Розглянуто досвід КПІ ім. Ігоря Сікорського у впровадженні системного міждисциплінарного підходу за підготовкою фахівців для цивільно-військової співпраці. Наведено перелік дисциплін, які можуть формувати у соціальних працівників здатність до системної, планомірної взаємодії силових структур, органів влади та населення, спрямованої на вирішення проблемних питань соціальної стабільності в умовах конфліктів.

Ключові слова: соціальна робота, цивільно-військова співпраця, гендерна складова конфліктів.

Зважаючи на геополітичне становище сучасної України та можливі сценарії розвитку подій на Донбасі, цивільно-військове співробітництво з координації та взаємодії в наданні допомоги цивільному населенню набуває особливої актуальності. Операції Об'єднаних сил у забезпеченні життєдіяльності з використанням військових і невійськових сил та засобів потребують урахування різноманітних напрямів цивільно-військової співпраці, як то попередження втрат серед цивільного населення, відновлення критичної інфраструктури в регіоні, захист прав і свобод цивільного населення й ін. Начальник Управління цивільно-військового співробітництва Збройних сил України О. Ноздрачов зазначає: "завдання, які вирішують Об'єднані сили, стосуються не лише людей у погонах, Збройних сил, Національної гвардії, Національної поліції або прикордонників. Усі – військово-цивільні адміністрації, журналісти та громадські діячі, все цивільне населення мають поєднати зусилля для досягнення миру, економічного та соціального відновлення Донбасу" [11].

Загалом цивільно-військове співробітництво можна визначити як системну, планомірну діяльність силових структур, органів влади та населення, спрямовану на вирішення проблемних питань соціальної стабільності. При цьому організація та взаємодія структурних підрозділів, які беруть участь у плануванні й організації цивільно-військової співпраці у конфліктних регіонах, зокрема організація територіальної оборони, повинна проводитись із урахуванням гендерних чинників. Як відомо, на тимчасово окупованих чи спірних територіях значна кількість місцевого населення – жінки. Міжнародний досвід, узагальнений у конвенціях і деклараціях, дає підстави стверджувати, що нерівність і дискримінація жінок є серйозною перешкодою постконфліктного відновлення.

Резолюція Ради безпеки ООН 1325 "Жінки, мир, безпека" ухвалена в 2000 р. і має ряд суміжних – "се-стринських" резолюцій, які були прийняті пізніше та торкались теми гендерної взаємодії у сфері безпеки. Національні гендерні експертки не дійшли згоди щодо обсягу та змісту цього переліку. Водночас значна кількість міжнародних резолюцій Ради безпеки ООН і відповідних Заяв Голови Ради підтверджує, що дотримання гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок має надзвичайно важливе значення для безпеки. На нашу думку, для розробки системного підходу до гендерного компоненту

збройних конфліктів варто не обходити увагою чотиринадцять резолюцій [10, с. 160] і дві Заяви Голови Ради безпеки ООН [11].

Національний план дій із виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 "Жінки, мир, безпека" на період до 2020 р. наразі перебуває на перегляді. Українські жіночі громадські організації, зокрема Ла Страда та Урядова уповноважена з питань гендерної політики (Катерина Левченко), зосереджуються на боротьбі з насильством щодо жінок, у тому числі під час збройних конфліктів. Забезпечення гендерних пріоритетів (зокрема, запобігання і протидія гендерно обумовленому насильству, торгівлі людьми) є невід'ємною складовою діяльності МВС [7, с. 4]. Тим часом українські теоретики у сфері військово-цивільної співпраці приділяють недостатньо уваги гендерним чинникам. Зауважимо, що для системного підходу й аналізу широкого спектру чинників необхідний соціально-філософський підхід. Хоча Управління цивільно-військового співробітництва Збройних сил України звернуло увагу на важливість широкого спектру чинників: "антитерористична операція на Сході України показала, що в сучасних умовах необхідно обов'язково враховувати соціальні, політичні, культурні, релігійні, економічні та гуманітарні фактори під час планування та проведення військових операцій" [11], але гендерну тематику у вітчизняній соціально-філософській аналітиці збройних конфліктів не знаходимо.

За словами Ларса Берглунда, керівника Північного центру з гендерних питань у військових операціях (Nordic Centre for Gender in Military Operations – NCGM), "гендер має бути не лише на рівні генералів", "військові не можуть розраховувати лише на власні сили, потрібно залучати суспільство та громадськість до вирішення завдань цивільно-військового співробітництва" [6]. Зміни щодо залучення жінок із метою удосконалення структури й управління територіальною обороною, наразі не передбачені, відповідно до Указу Президента України від 23 вересня 2016 р. № 406/2016 "Про затвердження Положення про територіальну оборону України", Законів України "Про оборону України", "Про правовий режим воєнного стану", постанови КМУ від 22.07.2015 р. № 544 – жінки не розглядаються як потенціал для організації, підготовки та ведення територіальної оборони України. Проте передбачається надання допомоги цивільному населенню у вирішенні проблемних питань життєдіяльності з використанням і та невійськових сил та засобів. На нашу думку, недо-

пущення виникнення або створення передумов гуманітарної катастрофи на території України неможливе без урахування ґендерної складової.

Резолюція 1888 (2009) спонукає місцевих жителюк вступати до лав національних збройних сил і сил безпеки, проте VIII Періодична альтернативна доповідь з виконання Україною Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок і заключні зауваження по CEDAW містять інформацію про наявність в Україні дискримінаційних положень у доступі жінок до освіти за військовими та "силовими" спеціальностями [4, с. 19]. Нещодавно прийнятий закон про розширення тимчасового переліку штатних посад рядового, сержантського і старшинського складу, які можуть обіймати жінки, не вирішує зазначену проблему. Отже, більшість українських жінок у зоні конфлікту матимуть цивільний фах.

Міжнародні організації накопили багатий досвід цивільно-військової співпраці в зоні військових і збройних конфліктів, зокрема з урахуванням ґендерної політики. Ґендерна проблематика була включена як одна з цілей до щорічних командно-штабних віртуальних навчань НАТО з управління кризовими ситуаціями "СМХ-2015" (04–10.03.2015 р., штаб-квартира НАТО, м. Брюссель). Річна національна програма Україна-НАТО на 2018 р. містить розділ "Ґендерна рівність". Ґендерні перспективи з метою партнерства НАТО – Україна включають створення умов, які дадуть змогу ґендерним консультантам брати участь у взаємодії місцевого населенням і сил оборони під час національних, багатонаціональних та інших операцій, у тому числі на чолі з НАТО. Ряд країн, зокрема Швеція, що має значний прогрес у досягненні ґендерної рівності, готові приєднатися до процесу навчання українських військових у частині впровадження стандартів ґендерної рівності [1; 2; 6].

Згідно з нещодавно прийнятим законом "Про національну безпеку України", фундаментальними національними інтересами України є демократичний конституційний лад; сталий розвиток національної економіки, громадянського суспільства і держави для забезпечення зростання рівня та якості життя населення; інтеграція України в європейській політичній, економічній, безпековий, правовий простір, набуття членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору [5]. Зауважимо, що кожен із цих пунктів тісно пов'язаний із ґендерною політикою. Виконання вимог Конституції і законів України в діяльності органів сектору безпеки та оборони, дотримання прав і свобод людини, громадянина є також предметом демократичного цивільного контролю, що передбачений у сфері національної безпеки. Отже, військово-цивільна співпраця та антикризове управління на всіх рівнях потребують залучення як військового, так і висококваліфікованого цивільного персоналу, рівноправної та повноцінної участі жінок із відповідною фаховою підготовкою. Однак, як зазначалося вище, більшість жінок у зоні збройних конфліктів матимуть цивільний фах.

Наразі в Україні помітна тенденція – в організації співпраці з військовими надавати перевагу психологам, управлінцям і юристам із-поміж інших цивільних фахівців. Проте при всій повазі до фахівців зазначених спеціальностей, переважна більшість надважливих завдань відновлення соціальної стабільності в поточних і прогнозованих умовах перебуває поза межами їхньої компетентності. Успіх військових операцій на території зі зруйнованою інфраструктурою значною мірою залежить від місцевого населення. На нашу думку, саме

фахівці з соціальної роботи якнайбільше підходять для організації військово-цивільної співпраці. Адже освітніми програмами для них передбачені формування навичок кризового менеджменту та "здатність ініціювати, планувати та управляти змінами для вдосконалення існуючих та розроблення нових соціальних систем" [9]. Суттєво, що під час збройних конфліктів і в разі створення передумов катастрофи, для адміністрацій різного підпорядкування зростає потреба у висококваліфікованих фахівцях із навичками екстремального менеджменту. Якщо ж адміністративна вертикаль буде зруйнована внаслідок конфлікту, то виникне необхідність формування нової структури з місцевих жителів, більшість із яких – жінки. Підкреслимо також, що невдала ґендерна політика може виступати чинником збройних конфліктів [2, с. 42].

Практично в кожному регіоні нашої країни є заклади освіти, що здійснюють підготовку за напрямом "Соціальна робота". Тож можна розраховувати, що за короткий період в Україні буде достатня кількість фахівців, добре ознайомих зі специфікою свого регіону. Підготовка соціальних працівників проводиться за всіма освітніми рівнями, проте аналіз освітніх стандартів показує, що ця підготовка зосереджується на допомозі вразливим групам населення, зокрема людям з особливими потребами й дітям із кризових сімей чи інтернатних закладів (установ). Українські державні стандарти надання соціальних послуг також зосереджуються на тематичі дітей-сиріт та інклюзії людей з особливими потребами. Серед чинних стандартів: Державний стандарт соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах; Державний стандарт соціального супроводу сімей, у яких виховуються діти-сироти й діти, позбавлені батьківського піклування; Державний стандарт соціальної адаптації; Державний стандарт соціальної послуги кризового та екстреного втручання; Державний стандарт соціальної послуги соціальної інтеграції випускників інтернатних закладів (установ) та ін. Варто наголосити, що в разі мирного закінчення ООС збільшуватиметься потреба в соціальних працівниках, здатних організувати й надавати послуги новим вразливим групам, які виникли внаслідок збройного конфлікту на Сході: військовим, ВПО, вдовам, ветеранкам, волонтеркам, жінкам, які працюють на фронті, дружинам і рідним ветеранів, загиблих, зниклих безвісти та ін. Відмітимо, що зазначені у проектах освітніх стандартів компетентності підтверджують нашу думку про те, що соціальні працівники є перспективними для цивільно-військової співпраці. Наприклад, проєкт Стандарту вищої освіти для підготовки здобувачів вищої освіти на другому (магістерському) рівні за спеціальністю 231 "Соціальна робота" зазначає, що об'єктами вивчення є забезпечення прав, потреб та інтересів людини як найвищої соціальної цінності; процеси соціалізації, соціальної адаптації й інтеграції особистості; проєктна діяльність у соціальній сфері; допомога та підтримка особам, які перебувають у складних життєвих обставинах; надання соціальних послуг; правові, економічні та організаційні засоби соціальних інституцій органів державної влади, місцевого самоврядування та недержавних організацій; представницькі, організаційно-розпорядчі та консультативно-дорадчі дії, спрямовані на підвищення соціального добробуту; підготовка проєктів нормативно-правових документів, забезпечення їх реалізації і контролю [9].

Серед характеристик випускників також є здатності обирати та застосовувати інноваційні методи в складних і непередбачуваних та/або спеціалізованих контек-

стах; критично осмислювати проблеми у професійній діяльності на межі предметних галузей, вирішувати складні завдання та проблеми, що потребують оновлення й інтеграції знань в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог, автономно приймати рішення у складних і непередбачуваних ситуаціях, проте пропущені ряд важливих для реалізації завдань і функцій соціального захисту населення компетентностей. На нашу думку, програми підготовки варто доповнити дисциплінами, які формують необхідні в умовах конфліктів і цивільно-військової співпраці здатності, зокрема ґендерними компетентностями.

Розроблені у КПІ ім. Ігоря Сікорського на основі системного підходу програми підготовки фахівців дозволяють залучати знання з різних галузей для цивільно-військової співпраці. Наприклад, у межах підготовки фахівців-геоматиків нами було успішно впроваджено застосування технологій картографування для візуалізації ґендерно дизайрегованих даних і маркування небезпек ґендерного характеру.

Загалом дисципліни ґендерної тематики викладаються у КПІ ім. Ігоря Сікорського з 2001 р. Для студенток і студентів факультету соціології та права викладались "Теорії статі та ґендеру", "ґендерні дослідження", "Соціологія ґендеру" й ін. За новою освітньо-професійною програмою підготовки соціальних працівників першого (бакалаврського) рівня вищої освіти передбачено вивчення дисципліни ґендерної тематики. Навчальна дисципліна "Основи ґендерних досліджень" належить до дисциплін базової підготовки циклу загальної підготовки. Після засвоєння цієї навчальної дисципліни студенти та студентки повинні мати такі компетентності: 1) здатність вчитися і оволодіти сучасними знаннями ґендерної тематики; 2) вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми соціально-гуманітарного змісту з урахуванням ґендерної складової; 3) здатність вивчати соціальну проблему за допомогою методів дослідження в умовах конкретної ситуації, зважаючи на ґендерний контекст; 4) здатність до надання допомоги та підтримки клієнтам із урахуванням їхніх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, ґендерних, культурних та інших особливостей відповідно до міжнародних стандартів.

Програмою навчальної дисципліни передбачається, що соціальні працівники повинні продемонструвати результати навчання знання: сутності ґендеру, умов його формування та проявів у суспільстві; витоків основних протиріч міжстатевих конфліктів; методів профілактики та запобігання порушень поведінки, міжособистісних стосунків, вирішення конфліктів, попередження соціальних ризиків і складних життєвих обставин, що пов'язані зі статтю людини й ґендером. Уміння: вільно оперувати ґендерною термінологією; застосовувати механізми захисту від ґендерної дискримінації; розробляти перспективні та поточні плани, програми проведення заходів, оперативно приймати ефективні рішення у складних ситуаціях; використовувати методи діагностики у процесі оцінювання проблем, потреб, специфічних особливостей і ресурсів клієнтів; застосовувати на практиці міжнародні й регіональні стандарти надання соціальних послуг, що пов'язані зі статтю та ґендером.

Згідно з освітніми стандартами передбачається працевлаштування соціальних працівників у різних сферах "державного управління, національної безпеки, правоохоронній сфері, закладах, установах, організаціях соціального захисту та надання соціальних послуг, охорони здоров'я", що якнайбільше відповідає завданням цивільно-військової співпраці. Важливо, що загрозу безпеки й досі є "криза системи охорони здоров'я і соціального захисту населення і, як наслідок, небезпечне погіршення стану здоров'я населення; по-

ширення наркоманії, алкоголізму, соціальних хвороб" [8]. Відповідно до Державного стандарту соціальної послуги профілактики, до складу мультидисциплінарних команд можуть входити: соціальний працівник, соціальний робітник, фахівець із соціальної роботи, медичний працівник, юрисконсульт, психолог, лікар (гінеколог, дерматолог, венеролог, нарколог, інфекціоніст, реабілітолог), фельдшер, сестра медична й інші, які працюють у штаті суб'єкта або залучаються з інших установ, організацій, закладів. Тож до програми підготовки фахівців, що надають соціальні послуги обов'язково має входити дисципліна "Медико-соціальні основи здоров'я" або "Основи медичних знань". Після вивчення цих дисциплін випускники повинні демонструвати знання соціальної цінності здоров'я та здорового способу життя і форм співпраці із закладами охорони здоров'я та медичними організаціями, вміння грамотно будувати професійну комунікацію, виходячи з цілей і ситуації соціальної взаємодії для збереження та зміцнення здоров'я.

Варто нагадати, що ООН засуджує відсутність жінок серед головних чи провідних посередників у мирних переговорах, які проводяться під егідою цієї організації. Жінки становили лише 2 % медіаторів і посередників і 9 % переговорників у військових конфліктах світу протягом 1992–2011 рр. [3]. Зважаючи на це, до програми підготовки фахівців за напрямом "Соціальна робота" має входити дисципліна "Медіація та організація переговорного процесу".

Отже, урахувавши потребу у фахівцях, які зможуть надавати соціальні послуги в умовах конфліктів, до плану підготовки бакалаврів за напрямом "Соціальна робота" мають входити такі дисципліни: "Основи ґендерних досліджень", "Медико-соціальні основи здоров'я", "Медіація та організація переговорного процесу", "Практика волонтерської діяльності", "Соціальна робота з мігрантами та внутрішньо переміщеними особами", "Соціальна робота з військовослужбовцями, демобілізованими та звільненими в запас".

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Hammar Li. Whose security? Practical examples of gender perspectives in military operations / Li Hammar, Annika Berg // Nordic Centre for Gender, Swedish Armed Forces, SWEDINT Published by Nordic Centre for Gender in Military Operations. – 2015.
2. Lackenbauer Helene, Langlais Richard eds. Review of the Practical Implications of UNSCR 1325 for the Conduct of NATO-led Operations and Missions // Swedish Defence Research Agency (FOI). – 2013.
3. Preventing Conflict. Transforming Justice. Securing the Peace. A Global Study on the Implementation of the UN Security Council Resolution 1325. – 2015.
4. Альтернативна доповідь із виконання Україною Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок: VIII періодична доповідь; за ред. М. Скорик. – К.: БО БТ Київський інститут ґендерних досліджень, 2017.
5. Закон України "Про національну безпеку України" // Верховна Рада України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2469-19/page>, 22.08.2018 р.
6. Зустріч віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України з керівником Північного центру з ґендерних питань у військових операціях // Кабінет міністрів України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/bez-vprovadzheniya-gendemogo-komponentu-povnocinna-reforma-vijskovoyi-osviti-nemozhliva-ivanna-klimpush-cincadze>
7. Методичні рекомендації до Плану заходів Міністерства внутрішніх справ України щодо виконання Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 "Жінки, мир, безпека" на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nakaz-no1019-vid-12122017-pro-zahody-z-vykonannya-rozporjadzhennya-kabinetu-ministriv-ukrayiny-vid>
8. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 № 964-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 39, ст. 351 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/964-15_02.06.2018, 22:35.
9. Стандарт вищої освіти для підготовки здобувачів вищої освіти на другому (магістерському) рівні за спеціальністю 231 "Соціальна робота" (Проект) // Міністерство освіти і науки України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/naukovo-metodychna_rada/proekty_standartiv_VO/231-socjalna-robota-magistr-29.05.2017.doc, 23.08.2018, 22:35.

10. Стребкова Ю. В. Підготовка соціальних працівників у контексті національного плану дій з виконання Резолюції Ради безпеки ООН 1325 "Жінки, мир, безпека" // Права, свободи і безпека людини в інформаційній сфері. Матеріали наук.-практ. конф. 10 травня 2018 р., м. Київ / упоряд. : В. М. Фурасhev, С. Ю. Петряев. – К. : Вид-во "Політехніка", 2018. – С. 160–163.

11. Ноздрачов О. Цивільно-військове співробітництво Збройних сил України // Управління цивільно-військового співробітництва Збройних сил України. Офіційний веб-сайт / О. Ноздрачов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cimic.com.ua/news/2018/05/22/18916>, 22.05.2018, 22:35

REFERENCES:

1. Hammar Li, Berg Annika (2015). *Whose security? Practical examples of gender perspectives in military operations*. Nordic Centre for Gender, Swedish Armed Forces, SWEDINT Published by Nordic Centre for Gender in Military Operations, 59 p. [in English].
2. Lackenbauer Helene, Langlais Richard Eds (2013). *Review of the Practical Implications of UNSCR 1325 for the Conduct of NATO-led Operations and Missions*. Swedish Defence Research Agency, 92 p. [in English].
3. (2015). *Preventing Conflict. Transforming Justice. Securing the Peace. A Global Study on the Implementation of the UN Security Council Resolution 1325*, 417 p. [in English].
4. (2017). *Al'ternatyvna dopovid po vykonannyi Ukrainoyu Konvencyi pro likvidaciyu vsix form dyskryminaciyi shhodo zhinok: VIII periodychna dopovid [Alternative report on Ukraine's Implementation of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women: VIII Periodic Report]*. Ed. by M.Skoryk, E.Lamakh, Kyiv, Kyiv Gender Studies Institute, 60 p. [in Ukrainian].
5. Zakon Ukrainy "Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy". Verkhovna Rada Ukrainy. Official website [Law of Ukraine "On National Security of Ukraine"]. Retrieved from URL [in Ukrainian].
6. Zustrich Vitse-premier-ministra z pytan yevropeiskoi ta yevroatlantychnoi intehratsii Ukrainy z kerivnykom Nordic Centre for Gender in Military Operations [Meeting of the Vice Prime Minister for European and Euro-

Atlantic Integration of Ukraine with the head of the Northern Center for Gender Issues in Military Operations]. Government portal. Official website. Retrieved from URL [in Ukrainian].

7. Metodichni rekomendatsii do Planu zakhodiv Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy shhodo vykonannya Natsionalnoho planu dii z vykonannya Resolucii on Women, Peace and Security, Security Council Resolution 1325 (SCR1325) [Methodical recommendations to the Action Plan of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine on the implementation of the National Plan of Action for the implementation of the UN Security Council Resolution 1325 "Women, Peace and Security" for the period up to 2020]. Retrieved from URL [in Ukrainian].

8. Pro osnovy natsionalnoi bezpeky Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 19.06.2003 № 964-IV. (Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine) [On the Fundamentals of National Security of Ukraine: Law of Ukraine of 19.06.2003 № 964-IV. Information from the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR), 2003, No. 39, art. 351]. Retrieved from URL [in Ukrainian].

9. Standart vyshchoi osvity dlia pidhotovky здобувачив vyshchoi osvity na druhomu (mahisterskomu) rivni za spetsialnistiu 231 "Sotsialna robota" (draft). Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. Official website [The standard of higher education for the preparation of higher education students at the second (master's) level in specialty 231 "Social work" (Project)]. Retrieved from URL [in Ukrainian].

10. Strebkova Julia, 2018. *Pidhotovka sotsialnykh pratsivnykiv u konteksti natsionalnoho planu dii z vykonannya Rezolutsii Rady bezpeky ООН 1325 "Zhinky, myr, bezpeka"* [Training of social workers in the context of the national plan of action to implement the UN Security Council Resolution 1325 "Women, Peace, Security"]. *Prava, svobody i bezpeka liudyny v informatsiyni sferi: Materialy naukovopraktychnoi konferentsii*. 10 travnia 2018 r., Kyiv, Uporiad. : V. M. Furashev, S. Yu. Petriaiev. Kyiv: Vyd-vo "Politekhnika", P. 160-163 [in Ukrainian].

11. Nozdrachov O. *Cyvilno-viyskove spivrobitnytstvo Zbrojnyx syl Ukrainy* [Head of Civil-Military Cooperation Directorate of the Armed Forces of Ukraine]. Civil-Military Cooperation Directorate of the Armed Forces of Ukraine Official website. Retrieved from URL [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 20.09.2018

J. Strebkova, PhD, the Associate Professor
Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute

EDUCATION OF SOCIAL WORKERS IN FIELD OF CIVIL-MILITARY COLLABORATION (GENDER ASPECT)

Depending on analysis of UN Security Council resolution "Woman, peace, security" and other relevant resolutions, which include topics of gender in field of security, need of training experts which can solve the tasks and make functions of civil-military collaboration is substantiated. The changes in the law concerning the participation of women in military conflicts are analyzed.

It is found out that Ukrainian state standards of the provision of social services is concentrated around orphans and the inclusion of people with special needs, however, it is not sufficiently developed providing services to such categories of the population as: women soldiers, widows, veterans, volunteers, women-working on the front, veterans wives and families, dead's and missing/captured wives and families, others. The article proves that the specialists in social work are most suitable for the organization of military-civilian cooperation. Modern Ukrainian educational and professional training programs for social workers at different levels of training had been analyzed. It has been established that specialists in the field "Social work" should have general and professional competencies that will allow the provision of social services in a variety of conflicts.

The experience of Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute in development of the programs of training of specialists with involving knowledge in different fields of civil-military collaboration had been considered. The list of competention which students in "Social Work" with gender component must know and be able to, had been developed. The list of disciplines that can form the ability of social workers to systematic interaction with military and security structures, government and people which is aimed at solving problematic issues of social stability in conditions of conflicts is given.

Keywords: social work, civil-military collaboration, gender aspect of conflicts.

УДК 377 (477)

С. Бойко, канд. філос. наук
Науково-дослідний інститут українознавства
(Київ, Україна)

ВІДОБРАЖЕННЯ ВПЛИВУ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА СУЧАСНИЙ НАУКОВО-ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Встановлено, що сучасні соціально-економічні, політичні, екологічні, культурні й науково-освітні проблеми, які стоять перед українським суспільством, потребують від українознавства й інших наук нових стратегій, які сприятимуть формуванню постколоніального суспільства, здатного об'єктивно сприймати сторінки тоталітарного минулого, розуміти сучасний стан буття українського суспільства та прогнозувати своє майбутнє.

За роки незалежності України соціокультурна сфера зазнала глибоких змін: відбулося руйнування радянської системи життєдіяльності, розпочалися процеси деідеологізації, декомунізації, децентралізації тощо. Разом із тим, поступово знизилася фінансування наукових і освітніх установ, закладів культури й мистецтва, що, загалом, досить суттєво позначається на стані культури, науки, освіти, мистецтва і, відповідно, на інтелектуальному житті суспільства.

Досліджено, що в час кардинальних трансформаційних процесів як у внутрішніх, так і зовнішньополітичних векторах руху України, у час гібридної російсько-української війни, натепер має змінюватися і соціокультурна діяльність, яка висвітлюватиме цілі та функції державної політики в галузі освіти, науки, культури і дозвілля.

У широкому розумінні варто говорити про доцільність та актуальність запровадження в освітній процес, власне, практичного підходу. А вже натепер у закладах освіти вже надто домінує, умовно кажучи, теоретичний інтелект.

Автор дійшла висновку, що українознавчі науково-освітні проекти є досить важливими й актуальними в соціокультурній сфері українського суспільства та створюють практичну основу для поглибленого аналізу освітньо-інформаційного простору та захисту національних інтересів України в царині гуманітарної політики.

Ключові слова: соціокультурна сфера життя, науково-освітній простір, українське суспільство, українознавчі науково-освітні проекти.

Сучасні українознавчі дослідження соціокультурної сфери життя українського суспільства свідчать про те, що всі етнічні, націєтворчі, державотворчі, науково-освітні й інші процеси досить тісно пов'язані між собою.

І хоча на перший погляд поняття "соціокультурне" має включати в себе лише всі соціальні та культурні феномени, насправді, як зазначає Т. Воропаєва, це поняття є значно об'ємнішим і являє собою цілісну мережу вза-